

Szczecin 25.11.2020r.

Prof. dr hab. Teresa Żółkowska

Katedra Pedagogiki Specjalnej

Uniwersytet Szczeciński

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Anny Bernackiej pt. „Percepcja seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną a autoedukacja studentów pedagogiki specjalnej” przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Urszuli Bartnikowskiej prof. UWM oraz promotora pomocniczego dr hab. Katarzyny Ćwirynkało

Wstęp

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska mgr Anny Bernackiej wpisuje się we wciąż rozwijający się obszar badań nad seksualnością osób z niepełnosprawnością intelektualną. Do zajęcia się tą problematyką mobilizuje współczesnych badaczy przede wszystkim duża liczba zagadnień jeszcze nierozpoznanych, domagających się naukowego opracowania i uporządkowania. Wyzwaniem jest zarówno seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną, jak i sposób jej percepcji przez społeczeństwo. W pierwszym przypadku problemem pozostaje samo rozumienie tego zjawiska czy opis przejawów, łącznie z potencjalnymi nadziejami na skuteczne działania praktyczne. W drugim natomiast – seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną stanowiąca nie tyle problem biologiczny, ile społeczny, wpisująca się wyraźnie w kierunki najnowszych badań z zakresu pedagogiki specjalnej.

Bez dobrego rozumienia tych zagadnień oraz przekonującego, to znaczy obiektywnego i przekrojowego ich zaprezentowania trudno sobie wyobrazić udany projekt badawczy poświęcony osobom z niepełnosprawnością intelektualną. Badany jest bowiem

zazwyczaj wycinek rzeczywistości, ale jego odpowiednie zakorzenienie w szerszym kontekście teoretycznym jest niezbędne. Z dużą satysfakcją odnotowuję, że przedstawione założenia mają swoje odzwierciedlenie w recenzowanej pracy.

Autorka ocenianej rozprawy podjęła się zadania ważnego ze społecznego punktu widzenia oraz wymagającego od badacza jednoznacznej postawy metodologicznej i konsekwentnej realizacji projektu badawczego w zadeklarowanej strategii badań. O tym, że mgr Anna Bernacka jest świadoma tych kwestii przekonuje już wstęp rozprawy, w którym Doktorantka wskazuje na charakter swej pracy, jak i sposób badania rzeczywistości społecznej osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz autoedukacji pedagogów specjalnych.

Ocena rozprawy

Przedstawiona do oceny praca składa się z czterech rozdziałów, wstępu, zakończenia, zestawienia wykorzystanej literatury, aneksu oraz streszczenia. Całość zawarta została na 270 stronach, przy czym tekst właściwy rozprawy to 228 stron. Układ treści jest typowy dla opracowania empirycznego, z dwoma rozdziałami teoretycznymi, jednym metodologicznym oraz jednym rozdziałem, w którym zaprezentowane zostały dane empiryczne i ich opracowanie. Przejęta przez Autorkę ilościowa perspektywa badawcza determinuje odpowiednie relacje między częściami, które tradycyjnie określa trójpodział teorii, metodologii i empirii. Autorka już we wstępie wykazuje dużą świadomość w tym zakresie, wyjaśniając znaczenie teorii w konstruowaniu zarówno modelu badań, jak i wyznaczeniu zmiennych służących wyjaśnianiu i interpretacji danych empirycznych. Po lekturze rozprawy mgr Anny Bernackiej nie mam wątpliwości, że jest to tekst nie tylko poprawny ze względu na wymogi formalne stawiane tego typu opracowaniom, ale także wartościowy z powodu podjętej problematyki i sposobu jej zaprezentowania.

W rozdziale pierwszym Doktorantka skupiła się na wyjaśnieniu relacji między seksualnością i niepełnosprawnością intelektualną, co nie jest zadaniem łatwym ze względu na potrzebę wnikliwego przeanalizowania różnych paradygmatów, ujęć, modeli definiowania tych pojęć. Autorka dobrze poradziła sobie z tym zadaniem, unikając jednocześnie dość powszechnego błędu w postaci powielania oczywistości oraz niepotrzebnego mnożenia i kompilowania definicji. O erudycji świadczy raczej sposób wykorzystania literatury przedmiotu, a nie bezrefleksyjne przytaczanie kolejnych autorów. W rozdziale tym otrzymujemy przekonujące wyjaśnienia na rzecz ujmowania seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną. Doktorantka prezentuje podstawowe pojęcia, historyczne

oraz współczesne podejścia zarówno do niepełnosprawności intelektualnej jak i do seksualności tych osób. W rozdziale tym wskazane zostały także kierunki i warunki kształtowania się stosunku społeczeństwa do seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Rozdział drugi poświęcony został przedstawieniu teoretycznych i empirycznych implikacji autoedukacji. Tę część rozprawy oceniam pozytywnie ze względu na podjęcie rzadko analizowanego w pedagogice specjalnej problemu autoedukacji jak i ze względu na umiejętne odnoszenie prezentowanych treści do własnego projektu badawczego. Jest to uporządkowana, autorska relacja. Ten fragment pracy jednoznacznie ukazuje potencjał teoretycznego zakorzenienia podjętych badań.

Jednocześnie należy podkreślić, że zarówno pierwszy jak i drugi rozdział są napisane ze znanstwem złożonej, problematyki i z dbałością o odpowiedzialne wprowadzenie czytelnika w przedmiot dysertacji. Autorka sprawnie posługuje się zarówno starszymi, jak i najnowszymi opracowaniami pedagogicznymi, prezentując w obrębie poszczególnych podrozdziałów wąsko ujęte zagadnienia. Na pozytywne odnotowanie zasługuje staranie Autorki, by przywrócić pedagogice specjalnej równowagę w traktowaniu zagadnień biologicznych i społecznych. Z tego zadania mgr Anna Bernacka wywiązała się dobrze, wykazując się gruntowną, zróżnicowaną wiedzą.

Treść rozdziałów pierwszego i drugiego stanowi właściwą ramę kategoryjną zarówno dla ustaleń metodologicznych (celu, przedmiotu badań i zastosowanej procedury), jak i analizy i interpretacji zebranego materiału empirycznego.

Założenia metodologiczne przedstawione zostały w rozdziale trzecim. Rozdział ten jest dobrą kontynuacją rozważań teoretycznych. Autorka wykazała się znajomością prawideł obowiązujących w ramach ilościowej strategii badawczej, ujawniając spójność między przyjętym założeniem teoretycznym a wybranymi metodami zbierania i interpretowania danych empirycznych. Przyjęta koncepcja badań stanowi dobry przykład wykorzystania naukowego potencjału badań uwzględniających społeczny kontekst działalności edukacyjnej studentów kierunku pedagogika specjalna. Nie mam zastrzeżeń do sposobu, w jaki sformułowane zostały podstawowe założenia projektu badawczego, a więc jego przedmiot, cele, problemy i hipotezy. Dobrze, w mojej ocenie została przeprowadzona operacjonalizacja zmiennych. O odpowiedzialności metodologicznej Autorki rozprawy świadczy również prezentacja metody i technik pozyskiwania danych co znalazło swoje odzwierciedlenie w

zrealizowanej procedurze badawczej. O dojrzałości badawczej Autorki świadczy niewątpliwie sposób, w jaki uzasadniła sposób doboru i liczebność grupy badawczej.

Część empiryczną Doktorantka postanowiła przedstawić w jednym rozdziale, na który składa się dziewięć podrozdziałów. Zgodnie z założeniami w pięciu początkowych podrozdziałach mgr Anna Bernacka prezentuje dane o charakterze diagnostycznym informujące o aktywności autoedukacyjnej studentów w poszczególnych sferach osobowości (poznawczej, instrumentalnej, biologicznej, społecznej i duchowej). Następnie o aktywności autoedukacyjnej studentów związanej z obszarami seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną. W dalszej kolejności o aktywności autoedukacyjnej studentów związanej ze stosunkiem do seksualności badanych osób oraz o aktywności autoedukacyjnej studentów związanej z przejawami, uwarunkowaniami i skutkami seksualności omawianej grupy osób

Od podrozdziału szóstego zgodnie z przyjętą koncepcją Autorka poszukuje zależności pomiędzy autokreacją studentów pedagogiki specjalnej a ich percepcją seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną. Omawia związki między przekonaniem dotyczącym przejawów, uwarunkowań i skutków seksualności omawianej grupy osób a ich ustosunkowaniem się do aspektów seksualności badanych. Prezentuje związek pomiędzy ogólną aktywnością autoedukacyjną studentów a autoedukacją związaną z seksualnością osób z niepełnosprawnością intelektualną. Prezentacja zależności pomiędzy zmiennymi jest niezwykle skrupulatna. Drobiazgowość ta powoduje, jednakże, że obraz zależności jest mało czytelny, trudny w odbiorze. W mojej ocenie należałoby rozważyć zastosowanie innego układu treści w rozdziale czwartym. Zaproponowana przez Autorkę struktura jednego rozdziału z wieloma podrozdziałami utrudnia śledzenie toku postępowania badaczki a tym samym zakłóca obraz związków pomiędzy badanymi zmiennymi.

W części końcowej dysertacji mgr Anna Bernacka, pokazuje praktyczne znaczenie swoich badań. Wskazuje na obszary realizacji działań wspierających studentów pedagogiki specjalnej.

Podsumowanie

Praca doktorska mgr Anny Bernackiej to ważna pozycja wśród tekstów z zakresu pedagogiki specjalnej, wpisujących się w badania nad życiem osób z niepełnosprawnością intelektualną wraz z zaangażowanym w to życie otoczeniem społecznym, a tu pedagogami specjalnymi. Autorka wykazała się zarówno wiedzą, jak i kompetencjami badawczymi, czego efektem jest mądry i zaangażowany tekst, stanowiący dobry przykład wykorzystania strategii

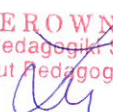

badań ilościowych, jak i pedagogicznego myślenia o możliwości pozytywnych zmian w życiu ludzi z niepełnosprawnościami. Wieńczące pracę postulatory nie są zestawieniem oderwanych od rzeczywistości działań, lecz stanowią konkretne wskazania przydatne w kształceniu studentów kierunku pedagogika specjalna. Jest to jednocześnie zachęta do realizacji kolejnych projektów badawczych, uwzględniających w pierwszej kolejności perspektywę osób realnie dotkniętych danym problemem.

Praca doktorska mgr Anny Bernackiej świadczy zarówno o osobistym zainteresowaniu Autorki podjętą problematyką, jak i rzetelnej pracy nad skonstruowaniem i zrealizowaniem projektu badawczego. Rozprawa motywuje odbiorcę do własnych przemyśleń, co jest jej najlepszą rekomendacją. W trakcie lektury otwierają się nowe pola analiz, kolejne pytania i nowe wątpliwości. Należy też docenić wkład Autorki w promowanie humanistycznego paradygmatu pedagogiki specjalnej, opartego na niebudzącym żadnych zastrzeżeń szacunku wobec człowieka i jego niezbywalnych praw i wolności.

Wniosek

Biorąc pod uwagę zaprezentowaną ocenę rozprawy doktorskiej mgr Anny Biernackiej pt. „Percepcja seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną a autoedukacja studentów pedagogiki specjalnej” przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Urszuli Bartnikowskiej prof. UWM oraz promotora pomocniczego dr hab. Katarzyny Ćwirynkało uważam, że praca spełnia ustawowe wymogi stawiane dysertacjom doktorskim, stanowi bowiem nowatorskie i poprawnie zrealizowane ujęcie ważnej problematyki naukowo-badawczej. Wnoszę zatem o dopuszczenie mgr Anny Biernackiej do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

KIEROWNIK
Katedry Pedagogiki Specjalnej
Instytut Pedagogiki US

dr hab. Teresa Żółkowska, prof. US